

TARTU ÜLIKOOL
HUMANITAARTEADUSTE JA KUNSTIDE VALDKOND
KULTUURITEADUSTE INSTITUUT
KIRJANDUSE JA TEATRITEADUSE OSAKOND

Maris Pukk

**Noortekultuuri ilminguid selle sajandi eesti
noorteromaanides**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Andrus Org (PhD)

Tartu 2018

Sisukord

Sissejuhatus	3
1.Noortekultuur ja noortekirjandus	5
1.1.Noortekultuuri mõiste ja olemus.....	5
1.2. Noortekultuuri ajaloost maailmas ja Eestis	8
1.3. Noortekirjanduse mõiste ja žanrid	10
1.4. Eesti noortekirjandus 21. sajandil	13
2.Noortekultuuri ilminguid valitud noorteromaanides	18
2.1.Valitud teosed.....	18
2.2 Muusika	20
2.2.1. „Makaagid ja majad“	20
2.2.2. „Maarjamäe kägu“	21
2.2.3. „Surnud liblikad“	22
2.2.4 „Suhkrust ja jahust“	23
2.3 Hobid ja meelelahutus.....	23
2.3.1. „Makaagid ja majad“	23
2.3.2. „Maarjamäe kägu“	25
2.3.3. „Surnud liblikad“	26
2.3.4. „Suhkrust ja jahust“	27
2.4. Keel ja suhtlemine	29
2.4.1. „Makaagid ja majad“	29
2.4.2 „Maarjamäe kägu“	29
2.4.3. „Surnud liblikad“	30
2.4.4 „Suhkrust ja jahust“	30
2.5. Tarbimine	31
2.5.1. „Makaagid ja majad“	31
2.5.2. „Maarjamäe kägu“	31
2.5.3. „Surnud liblikad“	32
2.5.4 „Suhkrust ja jahust“	33
Kokkuvõte.....	34
Kirjandus	36
Summary.....	38

Sissejuhatus

Bakalaureusetöö „Noortekultuuri ilminguid selle sajandi eesti noorteromaanides“ avab noorteromaani kui kirjandusnähtuse kultuurilisi taustu, keskendudes sellele, milliseid noortekultuuri elemente teostes leidub ning kuidas need mõjutavad teose temaatikat, tegelaskujusid ning sündmustikku. Eesmärk on edastada kirjeldavat ja näitlikustavat materjali nii uuemast eesti noortekirjandusest kui ka -kultuurist, analüüsides teostes leiduvaid elemente, mis iseloomustavad noorte käitumist, hoiakuid ja harjumusi. Uurimuse peamine fookus on seatud noortekultuuri ilmingute otsimisele teosest ning järeldustele, mida sellest empiirilisest materjalist võiks analüütilises osas teha. Sealjuures püüan vaadata ka seda, kuidas need noortekultuuri elemendid seostuvad teose narratiiviga, kuidas need mõjutavad sündmustikku ning tegelaste käitumist.

Esimene peatükk, tuginedes mõningatele kriitilistele artiklitele, on valdavalt referatiivne. See koosneb omakorda neljast alapeatükist, millest esimesed kaks keskenduvad noortekultuuri mõiste ja olemuse selgitamisele, põgusale ajaloolisele sissevaatele ning praegusele olukorrale. Noortekultuuri kui uurimuse keskset mõistet defineerin allkultuurina, mis hõlmab kõikvõimalikke noortega seotud teemasid ja tegevusi, norme ja tavasid, kombeid ja kogemusi – siit edasi laiendan ja toetan määratlust mitmete kriitikute arvamustega. Järgmised kaks alajaotust annavad ülevaate noortekirjandusest ning sellega kaasnevatest eri mõistetest ja arengutest. On selgitatud, millised on noortekirjanduse põhisuunad ja žanrid, nimetatud on uuema noortekirjanduse teoseid ja kirjanikke ning esitatud ülevaade selle sajandi noortekirjanduse olukorrast Eestis.

Teine, kirjeldav-analüüsiv peatükk keskendub neljale noorteromaanile, kus esineb võrdlemisi palju noortekultuuri elemente: Kerli Altmardi „Makaagid ja majad“ (2013), Ketlin Priilinna „Maarjamäe kägu“ (2007), Mai Raeti „Surnud liblikad“ (2010) ning Reeli Reinausi „Suhkrust ja jahust“ (2015). Teoste analüüsis on lähtutud peamiselt neljast kategooriast: muusika, meelelahutus ja hobid, keel ja suhtlemine ning tarbimiskultuur. Esmatasandil olen teostest kirjelduste või tsitaatidena välja toonud need asjaolud, kus nimetatud kategooriatest juttu on. Seejärel püüan vaadata ka seda, mil viisil aitavad need noortekultuuri elemendid luua teose olustikku,

karakteereid ja sündmustikku. Lõppkokkuvõttes soovin näidata, mis eesmärgi noortekultuuri elemendid noorteromaanides täidavad.

Teemavalik on tähtis seetõttu, et noortekultuuri kujutamist kirjanduses on Eestis vähe uuritud ning siinne töö koondab mitmete tuntud teadlaste arvamusi ja mõtteid noortekultuurist ja -kirjandusest ning on ühendav lüli erinevate mõistekäsitluste ja arvamuste vahel.

Bakalaureusetöös on kasutatud enamasti eestikeelseid materjale, sest keskendutakse eesti kirjanikele ning teostele. Tähtsamateks autoriteks on Andrus Org, Ave Mattheus, Airi-Alina Allaste. Sekundaarallikatest on olulised „Lastekirjanduse sõnastik“, „Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse toimetised 2“, „Eesti laste- ja noortekirjandus 1991–2012“.

Soovin tänada enda juhendajat Andrus Orgi, kelle toekas nõu ja abi aitasid kaasa bakalaureusetöö valmimisele.

1. Noortekultuur ja noortekirjandus

1.1. Noortekultuuri mõiste ja olemus

Noortekultuur on allkultuur, mis hõlmab kõikvõimalikke noortega seotud teemasid ja tegevusi, norme ja tavasid, kombeid ja kogemusi. Noortekultuuri võib tõlgendada vähemalt kahes tähenduses. Ühelt poolt on see vaimulooming, mis on otse ja teadlikult noortele loodud, suunatud ja vahendatud, näiteks noortekirjandus, -muusika, -film, aga ka organisatsioonid ja asutused, mis rajatud noorte kultuuriliseks harimiseks ja eneseväljendamiseks, s.o huviringid ja -koolid, noortekeskused, spordiklubid jms. Teiselt poolt on noortekultuur see väärtus ja tegevussüsteem, mida noored ise endi hulgas loovad ja arendavad, näiteks noorte omaalgatuslikud harrastused ja omapärane organiseerumine.

„Lastekirjanduse sõnastiku“ järgi on tänapäeva noortekultuuri tähelepanuväärseteks ilminguteks muusika, filmid, riietus ja keelekasutus, sealhulgas släng (LKS 2006: 136). Ave Mattheusi arvates on noortekultuuri ilminguteks seksuaalsuse tähtsustamine, mässumeelsus, easpetsiifiline muusikamaitse ja kõnepruuk ning väljakutsuv käitumine (Mattheus 2010: 103). Andrus Org peab noortekultuuri olulisteks aspektideks meelelahutust, riietust, toidukultuuri, muusikat, moeslängi, reaalseid ja virtuaalseid suhtlusvõrgustikke (Org 2011: 5).

Org ja Mattheus jagavad ühist arvamust, väites, et suhtlusvõrgustikud on noorte elus tähtsal kohal. Mattheuse arvates on noortekultuuri levikule kaasa aidanud uus meedia ja kiiresti arenenud IT-sektor, mis võimaldab interneti teel eakaaslastega suhtlemist ning mis on toonud noortekultuuri laiaulatusliku nähtusena ka Eestisse (Mattheus 2010: 103). Näiteks leiab Allaste, et alternatiivne (noorte)kultuur on just suhtlusvõrgustike kaudu kergesti kättesaadav – nii leiavad uued ideed kiiresti auditooriumi (Allaste 2013: 32). Org väidab, et 1990ndatel ning hiljem sündinuid saab nimetada netipõlvkonna noorteks, kes „konstrueerivad enda identiteedi moodsate tehnoloogiliste muutuste taustal“. Need noored suhtlevad iga päev sotsiaalmeedias, mängivad videomänge, kasutavad piiramatult nutitelefone, hangivad informatsiooni netiavarustest. Seda põlvkonda saab iseloomustada kui püsimatut, isepäist rühma, kes väärtustavad materiaalseid hüvesid, sõpradega ajaviitmist, loome- ja mõttevabadust (Org 2011: 5)

Andrus Org (2011: 6) on väitnud, et noortekultuuri ilminguteks on veel traditsioonide hülgame ja uute subkultuuride teke, millest paljud noored inspiratsiooni leiavad (nt emod, räpparid, punkarid, ökonoores). Tänaval võib noortekultuuri märke näha ka väliselt, näiteks soengud, riietusstiil, jalanõud, aga ka kohtumispaiakades, mis noori kokku toob. Tänapäeva noortele meeldib avaldada enda mõtteid blogides, suhelda erinevatest sotsiaalvõrgustikes, kuulata ja vaadata erinevad videoid, uurida iidolite ja superstaaride kohta. Lisaks on Org toonud välja noortele iseloomuliku hoiaku – olla ühiskonna suhtes protestimeelne, vastandlik. Viimase aspektina on Org rõhutanud nooruse allakäigu ilminguid, mis seostuvad peamiselt narkootikumide ja alkoholi tarvitamisega, suitsetamisega, kuritegevuse, mitmesuguste moehaigustega, nagu söömishäired ja depressioon. Eelnevalt nimetatud riske, nagu alkohol, narkootikumid, seks, võib nimetada ka noortekultuuri tabudeks (LKS 2006: 136).

Org (2011: 6–7) rõhutab, et noortekultuur hõlmab ka mitmesuguseid noortega seotud probleeme, näiteks lahkkelid perekonnas ja ebameeldivused koolis, noortevahelised konfliktid ning rahulolematuse iseendaga. Ühiskonda puudutavate noorteprobleemide hulka võib lugeda mitmesugused sotsialiseerumiskaskused, survet juba noorena tööle hakata, noorte vähest huvi ühiskonnas toimuva ja kodanikuks olemise vastu. Perekonnaga seotud mured on suhtlemise vähesus vanemate ja laste vahel, mitmesugused peretülid, teismelisena kodust põgenemine, kasulapseks olemine kärgperes. Isiklikul tasandil on noorte muredeks ühepoolne kiindumussuhe ja esimene armumine, soov leida sõpru ja vältida üksiolemist. Iseenda identiteediga seostuvad mitmesugused eksistentsiaalsed probleemid, nagu hirm ja pettumus. Identiteediprobleemide hulka võib lugeda ka rollide võtmise ning vahetamise, käitumismustrite kõikumise, madala ja kõrge enesehinnangu probleemid jms. Noorel inimesel võib tekkida kartus teistest erineda, samas ei soovita kaotada enda eripära.

Subkultuuri mõistele leiab „Õigekeelsussõnaraamatust“ (2013) vaste „allkultuur“. Eestikeelne Vikipeedia ütleb: „Subkultuur on erilaadse käitumise ja tõekspidamisega inimeste grupp, mis eksisteerib suuremas kultuuris (dominantkultuuris)“ (Subkultuur). Airi Alina Allaste arvates ei ole need definitsioonid piisavad, kirjeldamaks antud mõistet (Allaste 2013: 9). Ta selgitab, et 20. sajandi esimesel poolel käibel olnud subkultuuri mõiste on muutunud ja viitab üha enam translokaalsetele trendidele ning sarnaste maitse-eelistusega võrgustikele, mille liikmed

komplekteerivad endale sobiva elustiili (Allaste 2011). Näidetena nimetab ta muusikastiile (nt punk, metal, hiphop), mootorratturite kultuuri ja muud.

Kristi Künnapas iseloomustab noortepärast subkultuuri järgmiselt: „Noorte elustiili seostatakse traditsiooniliselt popkultuuri ja selle ilmingutega – rokk- ja popmuusika, muusikatööstuse, filminduse, lõbutsemisega erinevates meelelahutuskohtades, spetsiifiliste rõivaste-jalatsite-aksessuaaride ning enda identifitseerimisega eelistatava subkultuuri kaudu – selle heaks näiteks on hetkel noorte seas populaarne emo-kultuur, mille osalised määratlevad end nii välimuse, kuulatava muusika kui ka teatavate väärtushinnangute kaudu“ (Künnapas 2007: 13). Temagi seob noortekultuuri nii materiaalse kui ka vaimse kultuuri elementidega, millest juhindumine võib kujuneda elustiiliks.

Subkultuure saab pidada noortekultuuri allüksuseks, need sarnanevad ja põimuvad omavahel. Mis tahes subkultuuri iseloomustavad tavaliselt kolm elementi: imago ehk välised efektid, käitumismallid (sh traditsioonid) ja eriline keelekasutus. Mitmeid levinud subkultuure (nt emod, punkarid) saab kindlasti pidada noortekultuuri nähtusteks, mis väljendavad ka teatud protestimeelsust. Airi Alina Allaste sõnul eksisteerivad subkultuurid just seepärast, et mingi hulk inimesi ei ole rahul sellega, mis ühiskonnas toimub, mistõttu nad soovivad läbi viia muutusi (Allaste 2013: 51). Seega saab lugeda nii konkreetseid subkultuure kui ka noortekultuuri laiemalt protestimärgiks üldlevinud tavade ja normide vastu. Allaste on veel öelnud: „Subkultuuriline kapital tähendab selles kontekstis olulisi teadmisi ja oskusi, näiteks muusika, riietuse, käitumishinnangute ja teiste elementide kohta. Subkultuuriline kapital võib eksisteerida mitmel moel – esemestatud kujul (plaadikogu), kehastatuna (släng, tantsusammud, soeng, välimus) või suhete ja autoriteedina“ (Allaste 2013: 45). Sellest väitest tulenevalt saab mõista, miks subkultuur ja noortekultuur võivad olla sarnased või lähedased mõisted, kuid sellele vaatamata ei tohi neid segamini ajada.

Subkultuure ei käsitleta eesti noorteromaanides väga palju, kuid mõningaid näiteid leiab. Räägitud on skvotteritest Linda-Mari Välja teoses „Eikeegi eikunagi eikusagil“ (2011) ja *skindhead*’ide elust Reeli Reinause raamatus „Nahka kriipivad nädalad“ (2012). Mõnikord on kujutatud subkultuure teoste kõrvalliinis, näiteks Aidi Valliku Anni-triloogias on kajastatud punkareid ja sataniste, Ene Sepa teosest

„Medaljon“ saab lugeda emodest. (Mattheus 2014: 130) Teose „Makaagid ja majad“ kõrvalliinis on samuti mainitud *skinhead*’id, kuid nende tegevus ja olemus ei tule kirjeldusest välja.

Noortekultuurile iseloomulikuks jooneks on veel keel – viis, kuidas noored kõnelevad ja kirjutavad. Peamiseks stiilikihistuseks on siin kahtlemata släng, mis on omane mingile grupile, näiteks õpilased, üliõpilased, punkarid, sportlased, ning selle omapäraks on taotluslik erinevus tavakõnest. Keelekasutuse kaudu väljendatakse suhtumist või grupikuuluvust. Populaarsemad muutused on sõnade lühendamine, nende moonutamine, liidete lisamine, uute metafooride kasutuselevõtmine ja kindlasti laenud teistest keeltest. Noortekirjanduses leidub slängi rohkesti, sest noorte kõnepruugis on see laialdaselt levinud (LKS 2006: 166–167). Tehnoloogiaareng on kaasa toonud laialdase interneti, arvutite ja nutitelefonide leviku, seega on netikeele tähtsus kogu noortekultuuris tõusnud. Heiki-Jaan Kaalep toob välja järgmised erinevused netikeeles võrreldes kõnekeelega: „1) kirjavahe-märkide ja tühimärkide (tühik, reavahetus, taane) ärajätmine või ebastandardne kasutus, nt lause lõpetamine punkti asemel reavahetuse, koma või punkti järgnevast sõna eraldava tühiku ärajätmine, punktiiri kasutamine lausete eraldajana jne, 2) lause ja nime alguses väiketähe kasutamine suurtähe asemel, 3) ebastandardised lühendid, 4) emotikonid, 5) sõnad (toorlaenud, kirjakeelest erinev ortograafia, nt raffas pro rahvas, vääääga pro väga), 6) laused on lühikesed, väljajätmudega.“ (Kaalep 2017) Erinevate sotsiaalmeediakanalite tiheda kasutamise tõttu on muutunud keelekasutus just selliseks, millele Kaalep vihjab – ebastandardne võrreldes kirjakeelega. Noorte puhul suheldaksegi läbi selliste kanalite, mis paratamatult rõhub sõnumite kiirele edastamisele ning seetõttu rikub ka igapäevast keelekasutust.

1.2. Noortekultuuri ajaloost maailmas ja Eestis

Noortekultuuri esimeseks tõusuks maailmas saab pidada aega, mil Chicago elanikkond kiirelt kasvas – piirkonnad getostusid ning see tõi kaasa kuritegevuse laialdase leviku. Allaste sõnul otsiti toona põhjuseid noorsookuritegevusele ning uuriti samaealiste noorte suhtlust noortejõukudes. Seos kuritegevusega andis alust nimetada selliseid liikumisi hülbelisteks – sellest tuleneb ka *sub*-liide, mis tähendab „alam“ või „põrandaalune“. (Allaste 2013: 28–29) Allaste lisab: „Subkultuuri

lihtsustatuim tolleaegne käsitlus määratles subkultuuri ühiskonna ühe segmendi väärtuste ja normidena, mis on ühiskonnas domineeriva suhtes madalamal positsioonil ja sellega sageli opositsioonis“ (Samas: 10). Seega tsitaat annab mõista, et subkultuuride levik põhjustas ühiskonnas negatiivseid reaktsioone, mis tänapäeval on küll vähenenud, kuid siiski aktuaalsed.

1950ndate Ameerikas hakkas välja kujunema noortele iseloomulik muusika, kirjandus, filmid, riietumis- ja käitumisstiil ning keelekasutus ning see kandus üle maailma. (Mattheus 2010: 103) Mattheuse sõnul tekkis Eestis noortekultuuri suundumus hiljem kui Ameerikas. Nõukogude Liidu suletud ühiskonnas, sealhulgas ka Eestis puudus kuni teatud ajani spetsiifiline noortekultuur või oli see peamiselt pörandaalune. Alles perestroika ja glasnosti aega jääb noortekultuuri tõusuliikumine Eestis ning alates 1990. aastatest on see Eesti arenenud sama kiirusti kui ülejäänud maailmas. (Mattheus 2010: 103)

Täpsemalt jõudsid esimesed subkultuuri märgid Eestisse 1960ndatel, mil esile tõusis hipide kontrakultuur ja populaarsust kogusid rokkansamblid, kuid need ei levinud üle Eesti ega mõjutanud avalikkust kuigi mastaapselt (Allaste 2013: 348). 1970. aastate lõpus ja 1980. aastate alguses tekkisid subkultuurid, mis olid mõeldud vastuhakuks nõukogude võimule. Kõige tugevamini tulid esile punkarid, mida Ave Mattheuse arvates võib pidada senini üheks etableerunumaks noorte subkultuuriks Eestis. Nad väljendasid end šokeeriva välimuse, anarhailise muusika ja laulusõnade kaudu.

Viimaste näitena saab nimetada Tõnu Trubetsky ja Anti Pathique teost „Daam sinises: punk-romaan“, mis on välja antud 1994. aastal. Lähemalt saab tutvuda tollaste protestide ja alternatiivkultuuriga tänapäevastest mälestusteostest, näiteks Mihkel Raua romaanist „Musta pori näkku“, mis käsitleb just 1980. aastaid. (Mattheus 2014: 129) Pungiideoloogia jõudmist luulesse, eeskätt laulusõnadesse võib pidada ehk kõige markantsemaks pungenähtuseks üldse. Priidu Beier on ennast pidanud esimeseks laialt tuntud punkluuletajaks, kuigi esimesed punkluuletajad olid siiski Albert Trapeež ja Leo Lapin, viimast teati vähem, sest ta oli rohkem tuntud kunstnikuna (Valdmann 2009).

Eesti noorema põlvkonna kultuuritegelased pidid 1990. aastate ning iseseisvuse alguses valima, kas jääda kohaliku kõrgkultuuri juurde või minna kaasa uuega –

„kohati võis ahvatlevam tunduda sarnanemine üleilmse popkultuuri korüfeedega, mitte kohalike tipptegijatega“ (Allaste 2011). Allaste illustreerib seda mõtet omakorda Kaur Kenderi väitega, kes utreeris seda valikut toona nii: ahvatles soov konkureerida Tarantino, mitte Jaan Krossiga (Samas).

Allaste tõdeb, et tänapäeval seostub subkultuur peamiselt noorte meelelahutus-kultuuriga. Ta arvab, et noorte maailmavaate ja käitumise mõistmiseks on vaja tunda ja mõtestada subkultuure. Ühtlasi võib nende allkultuuride kaudu saada aimu, mis on peavoolukultuuris tulekul ning need ilmingud võivad olla ühiskondliku muutuse indikaatoriks. (Allaste 2013: 9) Kuigi olukord on muutunud, valitseb Eestis siiski arusaam, et subkultuurilised rühmad seonduvad sageli kuritegevuse või mässuga, koguni sel määral, et tuntakse ohtu eesti rahvuskultuurile (Samas, 16).

Mattheuse sõnul tuleb tänapäeva noortekultuuri uurides olla tähelepanelik ajastu suhtes – erinevate põlvkondade ajal on noorte seas populaarsed uued bändid, käitumismallid, kõnepruuk jms (Mattheus 2010: 105). Trendid muutuvad väga kiiresti – eriliselt saab välja tuua riietusstiile ning seetõttu ei saa isegi ühe aasta lõikes arvestada noorte hulgas populaarsete ilmingutega. Selliseid ülikiireid muutusi noortekultuuris võib näha ka tänapäeva noorteromaanides, milles kujutatud kultuuriline taust kipub möödapääsmatult vananema.

1.3. Noortekirjanduse mõiste ja žanrid

Noortekirjanduse puhul on tegu suhteliselt uue mõistega, mille tähendus ei ole üheselt kinnistunud. Hille Ojala väidab, et esimeseks inimeseks, kes tegi vahet laste- ja noorsookirjandusel, oli Juhan Kunder 19. sajandi lõpus. 20. sajandi esimesel poolel tegelesid noorsookirjanduse küsimustega Jaan Roos ja Jüri Parijõgi. Varasematel definitsioonidel on vähemalt üks ühine joon – noorsookirjanduseks võib pidada kirjandust, mis on mõeldud lugejatele alates 10.–12. eluaastast kuni täiskasvanuks saamiseni. (Ojala 2005: 125)

„Lastekirjanduse sõnastiku“ järgi on noortekirjandus „kirjandus, mis oma sisult ja käsituslaadilt on sobiv erinevas vanuses noortele; kitsamas tähenduses spetsiaalselt noortele loodud (ilu)kirjandus.“ (LKS 2006: 135) Eestis on aastakümneid kasutatud

mõistet „noorsookirjandus“, kus seda on määratletud kui lastekirjanduse eriharu. Tänapäeval kasutatakse rohkem kitsamalt määratletud mõistet „noortekirjandus“, mis seondub noortekultuuri sünniga 1950. aastatel Ameerikas. See on laste ja täiskasvanute kirjanduse vahepealne vorm, mis kujutab tegelasi „lapsepõlve ja täisea vahelises seisundis“ (Samas, 135). „Lastekirjanduse sõnastikus“ on täpsustatud, et erinevate käsitluste kohaselt on adressaadiks 12–21-aastased, kuid põhigruppi peaks siiski kuuluma 12–16-aastased noored. (Samas, 135) Ka Andrus Oru sõnul ei saa noortekirjandust kokku liita lastekirjanduse ega täiskasvanute kirjandusega – see on ikkagi vahelvorm, mis oma teemakäsitluse ja kujutamislaadi poolest sobib lugemiseks eri vanuses noortele, sealhulgas ka täiskasvanutele (Org 2011: 5).

Mattheuse arvates on **noorsookirjanduse** mõiste ebatäpne ja laialivalguv. Seda kasutati Nõukogude Liidu ajal ning nii kasutatuna vaadeldakse lapsi ja noori ühtsetena. (Mattheus 2010: 103) Selgituseks on kriitik öelnud, et „noorust kui eraldi eluetappi oma easpetsiifiliste probleemide ja kultuuriga hakati eristama ja uurima alles 20. sajandi keskpaigas, Eestis veelgi hiljem“ (Mattheus 2010: 103).

„Lastekirjanduse sõnastiku“ järgi on noortekirjanduse peamiseks põhiliigiks eepika (proosa) ning levinud žanriteks võib pidada seiklusjutte, tüdrukute- ja poisteraamatuid ning täiskasvanute teoste adapteeringuid. Väidetakse, et noortekirjandus hõlmab paljugi täiskasvanute lektüüris leiduvat. Lisaks eelnevalt nimetatutele on veel ajaloolised jutustused, robinsonaadid, ulme- ja kriminaalromaanid. (LKS 2006: 136)

Ave Mattheus pakub välja hoopis teistsuguse definitsiooni, mis toonitab noortele olulisi teemasid ja probleeme: „Noor(te)kirjandus on kirjandus, mis käsitleb alles iseseisvaks isiksuseks kujunevate inimeste elu (suhted vanemate ja sõpradega, armastus ja seksuaalsuse tärkamine, identiteedi ja enesemääratlemise küsimused, tunnustamisvajadus, ühiskondlike piiride kompamine, tabude rikkumine), mis on suunatud noortele ja milles on olulisel kohal noortekultuuri elemendid (muusika, filmid, internet, riietus, släng jne)“ (Mattheus 2010: 105).

Noortekirjanduses on tavaliselt tegelasteks 13–22-aastased teismelised või hilisteismelised – noorel lugejal on seega võimalus samastuda, kui ta oskab näha paralleele enda ja teose tegelaste vahel. Näiteks radikaalsemad raamatunoored näitavad oma mässumeelsust, või puututakse kokku keeruliste eluprobleemidega,

sealhulgas sõltuvuste ja kuritegevusega. (Org 2011: 7) Noorteromaanides esineb palju riskikäitumist, millega haakuvad Orgi sõnul paljud noori puudutavad teemad: „vastuoluline ja habras tundemaailm, unistused ja pettumused, otsingud ja eneseteostus, sõprus ja armastus, võidud ja kaotused, otsused ja nende tagajärjed, väljakutsed ja vastutus elu ees“ (Samas, 7). Nii või teisiti, noorteromaanides tegeletakse noore inimese eluga, uuritakse tema suhteid vanemate, sõprade ja vastassugupoolega (LKS 2006: 135). Sealjuures mängib perekond tegelaste kujunemisloos väga tähtsaks rolli, kuid probleeme leidub sealgi, näiteks usaldamatus vanemate ja laste vahel, igapäevase suhtluse puudumine, nõrgenenud või lagunenenud peresuhted (Org 2011: 7). Lihtsama liigituse on pakkunud välja Sash Uusjärv: esiteks teosed, kus peategelaseks on teismeline, teiseks teosed, kus tegeletakse teismeliste probleemidega (Uusjärv 2009). Üldiselt on nii mitmedki allikad rõhutanud, et hea noortekirjandus peaks noored ette valmistama täiskasvanueluks – selleks, kuidas tulla toime probleemidega (LKS 2006: 135).

Org toob eesti noorteromaanide puhul esile kuus põhilist žanrinarratiivi, nimetades ka näiteid nii eesti kui ka maailmakirjandusest.

- 1) Kriminarratiiv kirjeldab noore sattumist pahuksisse seadusega, alustades väikestest kuritegudest ja lõpetades tõsiste juhtumitega, nt S. Henno „Mina olin siin“, J. Guillo „Kurjus“.
- 2) Narkonarratiiv toob esile narkootikumide pruukimise ja nendest sõltuvusse jäämise probleemid, nt J. Tangsoo „Hanejaht“, D. Leesalu „2 grammi hämaruseni“, D. Walbricker „Kambalugu“.
- 3) Vägivallanarratiiv keskendub nii vaimse kui ka füüsilise vägivalla kujutamisele, nt D. Leesalu „Mängult on päriselt“, T. Lehtinen „Tiivad varvaste vahel“.
- 4) Haigusnarratiiv tegeleb tõsiste vaimsete või füüsiliste haigustega, nendega hakkama saamisega, nt M. Sabolotny „Kirjaklambritest vöö“.
- 5) Armastusnarratiiv jutustab lugusid esimestest suhetest, kiindumustest ning partneri tundma õppimisest, nt M. Ernits „Hei, Dima!“.
- 6) Õudusnarratiiv, mis probleemrealistliku noortekirjanduse kõrval mõjub erandilikuna, tulevad esile paranähtused, isegi gootilikkus. (Org 2011)

Eelnevast loetelust ilmneb, et noortekirjandus on oma kujutamislaadilt tugevasti probleemrealistlik: vaadeldakse reaalelulisi olukordi ja suhteid tõsimeelsel viisil ja mureliku pilguga. Tunduvalt vähem, vähemasti eesti noortekirjanduses, on esindatud fantastika suund, mis toob sisse ime-, õudus- ja teadusulmelisi elemente.

Org juhib oma doktoritöös tähelepanu asjaolule, et käesoleva kümnendil kohtab võrdlemisi palju nn fantastilist realismi, mis on tänapäeva noorkirjanike hulgas populaarne žanrisuundumus. Fantastiline realism ühendab probleemrealistliku ja fantastilise teemakäsitluse, st „realismile omased koodid on kombineeritud mõne üleloomuliku või maagilise elemendiga“ (nt vampiirid, libahundid, nõiad, haldjad, kaitseinglid, vaimolendid teistsuulusest, salapärase päritolu ja üleloomulike võimetega isikud). Sedasorti noortekirjandus liigitub esoteeriliseks paraõuduseks, mille eeskujud pärinevad samalaadsetest lääne filmidest, teleseriaalidest ja arvutimängudest, mõistagi ka kirjandusest. (Org 2017: 195) Huvi para-sühholoogiliste nähtuste vastu on viimasel kümnendil näidanud mitmed noortele kirjutavad naisautorid, nagu Reeli Reinaus, Marion Andra, Kristel Kriisa, Grete Kutsar, Airika Harrik, Berit Veidemann, Heidi Raba, Ele Arakas, Mairi Laurik (Samas, 132).

Paraõuduse valda kalduvatest noorteraamatutest on rääkinud ka Reeli Reinaus (2012), kes on märganud üleloomulikkuse elemente Ene Sepa teoses „Medlajon“ ja Kersti Kivirüüdi „Okultismiklubis“. Lisaks mainib Reinaus Grete Kutsari romaani „Nukud ja õunad“ ja Kiiri Saare „Martin Greeni juhtumit“. Ühtlasi on ta toonud välja ka enda teose „Vaevatud“. Reinaus lisab, et tihti on sellistes üleloomulikkusesse kalduvates teostes peategelaseks tõrjutud ja üksikud noored, kes on hiljuti elukohta vahetanud. (Reinaus 2012)

1.4. Eesti noortekirjandus 21. sajandil

Ave Mattheus märgib artiklis „Noor(te)kirjandus plahvatus“ (2010), et noortele kirjutamine on 21. sajandi esimesel kümnendil hüppeliselt kasvanud ja mitmekesistunud. Ta on seisukohal, et noortekirjandust on vähe uuritud, mistõttu see vääriks oma aktuaalsuse ja huviäratavuse tõttu rohkem käsitlemist. Autori sõnul ilmus eelmise sajandi viimasel kümnendil, s.o 1990ndatel kõigest mõni üksik eesti

autori „noortekas“ – neid kirjutas näiteks Ira Lember („Fantastiline tüdruk“, 1994; „Fantastiline poiss“, 1997; „Näitleja vastu tahtmist“, 1995; „Musta kaarna küüsis“, 1998), Tanel Tiks ja Mihkel Tiks („Ja kui teile siin ei meeldi“, 1991) ning pseudonüümi Samuel Richardson taha varjunud autor („Ühe nohiku seiklused“, 1998). (Mattheus 2010: 102) Arvuliselt võib välja tuua, et tolle kümnendi kohta ilmus umbes kümmekond teost (Mattheus 2014: 127).

Sajandivahetusel algas noortekirjanduse elavnemine. 2000.–2010. aasta vahel ilmus rohkem kui 80 proosaraamatut noortele vanuses 12–21. Kui sellele lisada ajakirjades ja kogumikes avaldatud tekstid, suureneb arv veelgi. (Mattheus 2010: 102) Andrus Org nõustub, et kasv on olnud plahvatuslik, kuid seab küsimärgi alla kvaliteedi, sõnades, et noorteraamatute kunstiline tahk on olnud vägagi kõikuv (Org 2011: 8). Lisaks raamatutele avaldatakse noorte kirjutisi käesoleval sajandil ka ühiskogumikes, almanahhides, noorteajakirjanduses (nt Värske Rõhk) ning võrguväljaannetes, mille hulka kuulusid interaktiivsed kirjandusklubid, eelmisel kümnendil näiteks KLOAAK ja Poogen (LKS 2006: 136).

Ave Mattheuse (2016) sõnul on viimase kümnendi jooksul vanemad autorid arvulises vähemuses ning paljud uutest on teinud debüüdi juba kooliõpilasena (nt Kristiine Kurema, Ene Sepp). Olukorra iseloomustamiseks võttis Priit Kruus eelmisel kümnendil kasutusele mõiste „noorkirjandus“, mille all tuleb mõista kirjandust, mis on kirjutatud noore autori poolt ja adresseeritud lugemiseks samaealistele noortele (Kruus 2018). Mattheus lisab, et mõistet on kasutatud ebajärjepidevalt ja sellel on kaks jaotust: esiteks, 3 n-i reegel ehk noortelt noortele noortest ning teiseks, 17–25-aastaste looming, kellel on vähene kirjutamisstaaž (Mattheus 2014: 103).

Andrus Org (2011) on samuti väitnud, et noorkirjanikke tuleb jõudsalt juurde, kuid samas leiab, et sellest tuleneb probleeme – pealiskaudne elukäsitlus ja nõrk keeleline tase. Ebaühtlast keelelist taset on maininud ka Mattheus, kes on öelnud, et olude vabamaks muutumine on toonud kaasa olukorra, kus samalt raamaturiulilt võib leida pakutakse nii kõrgetasemelisi kui ka vaegkeelelisi tekste (Mattheus 2014: 128).

Soolisest diferentsist rääkides märgib Mattheus (2010: 107), et meesautoreid on ühe käe sõrmedel võimalik üles lugeda – naised on domineerivad. Org (2011: 6) osutab, et kuna enamik on naisautorid, siis on ka noorteromaanid sageli kirjutatud

tüdruktegelase vaatepunktist. Meesvaatepunktist on noortele kirjutanud näiteks S. Henno, K. Altmart, B. Rohelend ja M. Karu. Mattheus väidab: „Mida vanem autor, seda rohkem on tema teoses didaktilisust, kuigi leidub ka nooremaid, kes põimivad oma lugudesse selgeid eetilis-moraalseid hoiakuid“ (Mattheus 2010: 107). Hilisemas kirjutises on Mattheus endale kindlaks jäänud: „Noortekirjandus on jäänud valdavalt noorte või keskealiste naiste pärusmaaks, kusjuures mõnikord on autorid oma kangelaatega sama vanad või vaid õige veidi vanemad“ (Mattheus 2016). Org arvab, et vanemate ja uuemate autorite vahe seisneb selles, et eakamate suhtumine võib tunduda pedagoogiline, kohati lausa „tädilik“ (Org 2011: 6).

Org iseloomustab sajandi esimese kümnendi noortekirjandust nii: „Noorteromaanide teemakäsitus ja probleemiseade on järjest teravam, valulisem ja karmim, kohati üle vindi keeratud, šokeerivad lood, mis mõjuvad ometi tõetruult, elulähedaselt, mõistagi hoiatavalt“ (Org 2011: 5). Niisiis osutab ta teemadele ja narratiividele, mida leidub tänapäeva noorteromaanides ohtralt esineb. Org peab noorteromaanidest levinuimaks karakterikeskseid romaane, mis keskenduvad teismelise kujunemisele: peategelane ei kuulu veel täiskasvanute hulka, kuid laps ka enam ei ole. Teiseks narratiivituübiks on Oru sõnul sündmustekeskne noorteromaan, mis panustab sündmustiku põnevale ja kiirele arendamisele. Põhiprobleemideks võivad noorel inimesel olla „üksindus, maailmavalu, millegi sõnastamatu igatsus, põlvkondlik protest“ (Samas, 5), mis võib noore inimese viia narkootikumide pruukimise või vägivallategudeni. Org jagab noorteromaanid laiemalt kaheks: positiivse kulminatsiooniga eneseotsingulood ning väljapääsmatut olukorda pessimistlikult kirjeldavad narratiivid. Tavapärasest sündmuste skeemi on ta kirjeldanud järgnevalt: „probleem, konfliktid (intriiig), seejärel eemaldumine, põgenemine, ohtlikud seiklused (sündmuste areng) ning lõpuks tagasitulek, lepitus (lahendus)“ (Org 2011: 7).

Ave Mattheus peab eesti noortekirjanduse plahvatusliku kasvu oluliseks põhjuseks tõlgete rohkust, mis ületasid 1990ndate keskpaigast alates kümnendi jooksul ilmunud eesti autorite teoseid neljakordselt (Mattheus 2010: 108). Mitu noort autorit, näiteks Sass Henno ja Diana Leesalu on maininud, et inspiratsiooniks on nad kasutatud mõjutusi mõnest filmist või raamatust (Mattheus 2014: 130). See annab mõista, kuidas tõlkekirjandus on olnud eesti noortekirjanduse arengus tähtsas rollis ja andnud tõukeid kirjanikele.

Järgmiseks mõjuteguriks on olnud Eesti Lastekirjanduse Keskuse ja kirjastuse Tänapäev korraldatav noorsooromaanide võistlus, aga ka teised kirjandusvõistlused (Mattheus 2010: 109). Noorsooromaanide võistluste varaseimad premeeritud tööd (A. Vallik „Kuidas elad, Ann?“, 2001; H. Nõu „Kuues sõrm“, 2003; J. Tangsoo „Hanejaht“, 2003 jpt) on olnud pikka aega populaarseimad noorteraamatud (LKS 2006: 136).

Kolmandaks põhjuseks peab Mattheus kirjandustundide muutumist – kui kunagi väärtustati vaid klassikat, siis seoses raamatute lugemise populaarsuse langusega on koolides toodud üha rohkem esile vabalektüüri valikuid, mängulisust ja loomingulisust (Mattheus 2010: 108–109). Kokkuvõtvalt on Mattheus jaganud noortekirjandust mõjutanud tegurid kolmeks: ühiskondlik-poliitilised, majanduslik-tehnoloogilised ja kultuurikesksed (Mattheus 2014: 128).

Sajandi alguskümnendil kogus populaarsust Aidi Valliku Anni-trioloogia. Mattheusi sõnul pakub see trioloogia uuema noortekirjanduse kõige klassikalisemat kujunemisuugu, mis on tänavuseks saavutanud seninägematu populaarsuse ja leviku (2010. aasta andmetega on ilmunud 11 trükki, läbimüük üle 26 000, tõlked soome, läti ja leedu keelde, dramatiseering teatrilaval ja kuuldemänguna, ekraniseering filmina, kuulumine põhikooli kohustusliku kirjanduse loendisse jne) (Mattheus 2010: 111).

Nagu eelnevalt mainitud, on noorsooromaanivõistlused olnud väga tähtsal kohal just uute romaanide avaldamisel. Võistlust on korraldatud alates 2000. aastast eesmärgiga rikastada noorte lugemisvara. Esimesel aastal esitati 32 käsikirja: võitis Aidi Vallik romaaniga „Kuidas elad, Ann?“, ära olid märgitud veel järgnevad teosed: Ingrid Giltsi „Lapse pärast“, Riho Marja „Suure õhtu vihm“ ja Leelo Tungla „Varesele valu“. 2002. aastal esitati 16 käsikirja ning esimest kohta jagasid Helga Nõu „Kuues sõrm“, Katrin Reimuse „Haldjatants“ ja Jaan Tangsoo „Hanejaht“. 2006. aasta võistlusele laekus 18 käsikirja: esimese koha pälvis Diana Leesalu „Mängult on päriselt“, teise koha Mare Sabolotny „Kirjaklambritest vöö“ ning kolmandat jagasid Birk Rohelend „Mina, Mortimer“ ja Ketlin Priilinn „Maarjamäe kägu“. Ära märgitud käsikirjad olid Barbi-Katrin Lõhmuse teos „Imesid juhtub harva“ ja Kamille Saabre romaan „Mu kuninganna“. 2008. aastal laekus kõige vähem käsikirju – ainult 15. Esimest ja teist kohta jagasid Birk Rohelend teosega „Enesetapjad“ ning Kristiine Kurema „Jäätunud võõras“. Ära märgiti mitmeid töid, sealhulgas Marje Ernitsa „Hei,

Dima!“, Kristi Rebase „Minu oma“, Kersti Kivirüüti „Okultismiklubi“, Ene Jaaniste „Elu on ilus“, Kerli Altmardi „Makaagid ja majad“ ja Ketlin Priilinna „Mustlasplikad“. 2009. aastal võistles 34 käsikirja, võitjaks osutus Reeli Reinaus teosega „Must vares“, teise koha pälvis Ketlin Priilinna „Sefiirist loss“ ning kolmandat kohta jagasid Marianne Harju „Taevahullus“ ja Kristel Kriisa „Neetud“. Ära märgiti Margit Sarapiku „Vaarao leidmine“, Heli Künnapasi „Lõpupidu“, Ene Sepa „Minevikuta mälestused“ ja Mai Raeti „Surnud liblikad“. (ELNK 2014: 271)

Käesoleva kümnendi esimene võistlus korraldati 2011. aastal, laekus 32 käsikirja. Esimene koht jäi välja andmata, kuid teist kohta jagasid Reeli Reinausi „Nahka kriipivad nädalad“ ning Kristel Kriisa „Piinatud hinged“; kolmanda koha pälvisid Kiiri Saare „Martin Greeni juhtum“ ja Reeli Reinausi „Vaevatud“. Ära märgiti Kristiine Kurema „Liblika lein“ ja Kadri Pettai „Jaanik(a)“. 2012. aastal konkureeris 33 käsikirja, millest esimese koha sai Kaja Sepa „Hetk enne homset“. Teise koha võitis Marian Suitso „Hobusehullud“ ning kolmandat jagasid Berit Veidemanni „Tumenejad“ ning Kristi Rebase „1/2 ehk Terve“. Veel märgiti ära Hugo Vaheri „Skvotterid“ ja Janika Vahti „Vabanemine“. (ELNK 2014: 272)

2014. aastal laekus konkursile 23 tööd, esimese koha pälvis Ele Arakas käsikirjaga „Esmaspäevad“, teise Reeli Reinausi „Suhkrust ja jahust“ ning kolmandat kohta jagasid jällegi kaks romaani: Ketlin Priilinna „Halloween“ ja Mann Loperi „Algus pärast lõppu“. Sel aastal märgiti ära ainult üks teos – Kadri Aadma „JAL“. 2016. aasta konkursile saadeti 22 käsikirja, mille hulgast sai esimese koha Mairi Laurik käsikirjaga „Mina olen surm“. Teise koha pälvis Ene Sepa „Vabandust, aga mis asja?“, kolmanda Marian Suitso „Hobusehullud Ameerikas“. Žürii märkis ära Margit Sarapiku „Õhku joonistatud naeratus“ ja Agnes Kolga „Varjajad“. Käesoleval, 2018. aastal võitis Lille Roometsa käsikiri „Üks väike valge tuvi“, teise koha pälvisid Liina Vagula „Keegi teine“ ja Ene Sepa „Viimane sõit helesinise rongiga“ ning ära märgiti Helen Käiti „Põrgulik suvelaager“ ja Mai Raeti „Valu tühi veetlus“. (ELK 2018)

Noortekirjanduse uurimise puhul tuleb meele pidada seda, et noortekirjandus aegub võrdlemisi kiiresti. Noortele olulised teemad ja probleemid, nii vaimne kui ka materiaalne noortekultuur muutub ja vahetub kiiresti, mistõttu iga põlvkond vajab uusi teoseid.

2. Noortekultuuri ilminguid valitud noorteromaanides

2.1. Valitud teosed

Analüüsiks valitud teoseid on neli ning need erinevad nii temaatika kui ka süžee-, tegelas- ja miljöökujutuse poolest. Teosed on pälvinud tunnustust ka noorsoo-romaanide võistlusel: Ketlin Priilinna teos saavutas 2006. aasta võistlusel kolmanda koha, Kerli Altmardi raamat oli 2008. aasta võistlusel äramärgitud töö, sellest järgneval aastal osutus sama au Mai Raeti teosele „Surnud liblikad“, Reeli Reinausi „Suhkrust ja jahust“ pälvis 2014. aastal samal võistlusel teise koha.

Esimeseks valitud teoseks on **Kerli Altmardi „Makaagid ja majad“**, mille välisküljelt võib lugeda: „Olla või mitte olla? Loomulikult olla ja kindlasti olla oma kooli kõige popim bänd Monkey House. Populaarsuse ja meluga kaasnevad muidugi kuulsus, au ja tüdrukud, lisaks mõnus sõpruskond ja muusika... Aga kui prožektorituled laval kustuvad, on seal viis tavalist kümnenda klassi poissi – Markus, Olari, Esso, Vladi ja Janek – oma igapäevaste murede ja rõõmudega koolis ja eraelus.“ (Altmart 2009)

Teos on eriline, sest tegu on poisteraamatuga, seda enam, et üldiselt on suur hulk noortele suunatud teostest kirjutatud tüdrukutest. „Makaagid ja majad“ kirjeldab viie koolipoisi elu. Põhiprobleemideks on suhtlemine pere, koolikaaslaste ja üksteisega. Lisaks on üheks kõige suuremaks teemaks enda unistuste elluviimine ja eneseareng. Poisid alustavad muusikaõpetaja soovitusel bändiga, mille edenedes hakatakse kirjutama originaalmuusikat ning osaletakse isegi võistlusel. Kuid edusammud ei tule algsete tagasilöökideta, sest tekivad probleemid omavahel ning tähtsaks osutub ühtse meeskonnavaimu loomine ning selle edaspidine säilitamine.

Teiseks teoseks on **Ketlin Priilinna „Maarjamäe kägu“**, mis on kirjutatud päevikuvormis. Raamat räägib ühe tüdruku probleemidest uue linnaga kohanemisel ning jutustab loo, kuidas ta internetikeskkonna vahendusel leiab kaaslast. Olemata rahul enda välimusega, peab noor tüdruk vastu astuma mitmetele muredele, leidmaks lõpuks enesekindluse ja armastuse. Teose autor üritab ilmselt edastada ka sõnumit, et kõik ei ole nii, nagu paistab – teismelised tegutsevad tihti tunnete ajendil ja seetõttu võib üles kerkida mitmeid probleeme.

Teoses on kirjeldatud detailselt mitmeid perekonnaprobleeme ning üheks tähtsaks tegelaseks kujuneb peategelase õde – ka noorte lähisuhetes võib ette tulla võistlemist ja rivaalitsemist. See tuleneb sellest, et peategelane Marja-Liis on tagasihoidlikum ning vaiksem tüdruk vastupidiselt õele Susannale, kes on ekstravertne natuur, kes naudib paljude sõprade seltskonda. Kuid Marja-Liisa üheks põhiprobleemiks ongi sotsiaalsete suhtlussidemete loomine ja hoidmine. Tüdruku teiseks mureks on õrna armastuse tärkamine, mis on samuti teismeliste hulgas aktuaalne teema.

Kolmandaks teoseks on tüdruku vaatepunktist kirjutatud **Mai Raeti „Surnud liblikad“**, mis käsitleb probleeme lastega, kes on pärit katkisest keskkonnast. Autor jutustab, mis saab siis, kui ema laseb elada 15- ja 18-aastaselt noorel omapäi ja keskendub uuele perekonnale, jättes teised tagaplaanile. Nagu raamatu tutvustuses öeldakse: „Pilleriin elab koos venna Mattiasega omaette korteris. Nende emal on uus elu arstist Kuldari ja Pilleriini noorema venna Kristjaniga ning oma kaht vanemat last käib ta vaatamas kord nädalas. 15-aastane tüdruk võtab omaette elamisest kõik, mis võimalik.“ (Raet 2010)

Neljandaks teoseks on **Reeli Reinausi „Suhkrust ja jahust“**, mis žanrilt võiks olla kriminaaljutt – kaks tüdrukut Johanna ja Mia kavandavad skeemi, mille abil pressitakse vanematelt meestelt raha välja. Sündmustiku alguses tuleb gümnaasiumisse uus tüdruk Mia, kes extravagantse välimusega tekitab kõneainet. Johanna soovib Mia kohanemise lihtsamaks muuta ja seega enda sõprust pakkuda. Tüdruk on küll käinud klassipidudel ja mitmel tüdrukuteõhtul, kuid järgnevat meelelahutuslikku elu ta kogenud enne ei ole. Koos Miaga elatakse üle mitmed peod ja suured kogused alkoholi, mis muudab mõlema tüdruku koolisaavutused kesiseks.

Lisaks neile kahele on teoses kirjeldatud veel süvitsi Roberti ja Irma mõttemaailm, kuid mainitud on veel teisigi koolikaaslasi. Robert on ambitsioonikas ning populaarne kümnenda klassi poiss, kes ei jää kellelegi märkamatuks enda heatahtlikkuse tõttu. Vastupidiselt noormehele on Irma puhul tegu tagasihoidliku hiirega, kes loodab kooliaja üle elada vaikselt ja nähtamatult, kuid teose jooksul on näha tegelaskuju avanemist ning arengut.

Kõik teosed peale ühe on avaldatud sel kümnendil – vaid „Maarjamäe kägu“ on välja antud varem, 2007. aastal. Sellest lähtudes saab teostes kujutatud tegelasi samastada

praeguse aja noortega ning läbi jutustajakirjelduste mõista, milline noortekultuur raamatunoori ümbritseb ja mis neile huvi pakub.

2.2 Muusika

2.2.1. „Makaagid ja majad“

Muusika on selle romaani läbivaks teemaks – viis noormeest alustavad oma bändiga ja läbi bänditegemise teose sündmustik arenebki. Poistekollektiivi nimeks on Monkey House, kuid autor ei kiirusta bändi repertuaari selgitamisega – alles teose lõpuosas ilmneb, mis muusikastiili nad viljelevad. Ka tänapäeva noorte hobi-tegevuses mängib muusika tähtsat rolli ning bändide moodustamine on väga populaarne, seega temaatiliselt on Kerli Altmardi teos kindlasti aktuaalne.

Esimene esinemine oli verivärskel vokaalinstrumentaalansamblil rebaste ristimisel – selleks hetkeks oli kollektiiv harjutanud vaid kolm nädalat ja pidid hakkama saama vananenud tehnikaga, mida kool neile laenas. Bänditegevuse ajendas muusikaõpetaja küsimus, kas keegi tunneks huvi musitseerimise vastu. Järgnevalt leidis bänditegemisest huvitunud Vladi teised liikmed ja koolibänd saigi alguse.

Autor annab jutustajakirjeldustes mõista, et üldiselt on muusika noorte jaoks tähtis – peaaegu kõik bändiliikmed ja fännide rohkus esinemistel näitavad, et muusikast peetakse lugu. Esimestelt lehtedelt raamatust võib lugeda: „Iga klassikalise koolibändi algrepertuaari kuuluvad biitlid ja paar enda tehtud kolme duuri kitarripoppi meenutavat lugu, täis kirglikku armastust ilusate tüdrukute vastu.“ (Almart 2009: 4). Sellest saab järeldada, et pubikule pakuti nii hititöötusi ehk kaverid kui ka isetehtud muusikat, mida peamiselt kirjutas Olari. Mida kauem ansambel oli koos mänginud, seda rahutumaks muutusid liikmed, sest ei oldud rahul, et väga suur osa esitatavast materjalist on kuulsate lugude kaverid – taheti ka enda asja ajada. „Pagan võtaks, bänd pidi ju millalgi suutma ka oma näo saavutada“ (Almart 2009: 46).

Vladi, kes on rahvuselt vene juurtega, otsustas ühel hetkel kandideerida ööklubi Chicagosse DJ-ks. „Peamiselt oleks tema teha neljapäevad, mil vene noored saavad oma musa nautida. Tatu ja mis paganama Narva diskokaid see Vladi aeg-ajalt isegi

kuulas.“ (Almart 2009: 70). See väide näitab, et Ida-Virumaa noorte hugas on populaarne peamiselt vene muusika ning klubikultuur sedavõrd levinud, et pidutsetakse ka nädala sees, suisa neljapäeval.

Noortebändide konkursiks oli ansambel Monkey House eksisteerinud aasta aega ja koos nendega oli võistlema tulnud viisteist bändi – seegi number näitab, et bändi-harrastus on noorte hulgas menukas eneseteostusvõimalus. Nagu mainitud, oli konkreetse bändi stiili raske kirjelduse järgi mõista, kuid konkursi žürii tunnustuse järgi saab lugeja teada, et nad kirjutavad naljakaid laule ning harrastavad kitarripopi. Kuulatavatest muusikastiilidest oli veel mainitud *underground* klubimuusika ning rokk.

2.2.2. „Maarjamäe kägu“

Selles teoses on muusikaeelistusi vähem välja toodud kui poisteansambli raamatus, kuid siiski on nimetatud mitmeid praegugi tuntud artiste. Peategelane Marja-Liisi kirjutab esimeses kirjas tulevasele poiss-sõbrale Martinile, et ta kuulab rokkmuusikat. Kui nende suhe areneb, pihib tüdruk päevikusse, et unistab poisist ja kuulab samal ajal Celine Dioni, kelle muusika on tundelisem, romantilisem ning jutustab armastusest.

Hiljem, Marja sünnipäeval kuulatakse ka muusikat – tema poiss-sõber on kaasa võtnud hulgaliselt plaate ning need meeldivad kõigile külalistele. Kuna tegemist oli väga erinevate esitajatega (nimetatud on Madonnat ja Smilersit), siis saab järeldada, et raamatunoortel ei olnud kindlat muusikaeelistust.

Huvitavaks maitse-eelistuseks on Martini klassikalise muusika kogu, mida nad koos Marjaga kuulavad ning mille poiss sünnipäevapeole kaasagi võtab. Marja mainib oma päeviku vahendusel, et poiss armastab seda stiili väga, kuid see pole tavapärane noorte muusikamaitse. „Pärast istusime veel niisama laua ääres, sõime kringlit, komme ja küpsiseid ning kuulasime muusikat. Martin oli kaasa võtnud hunniku plaate ning enamik neist kõlbas kõigi arust kuulata. Tal oli Madonna ja Eurythmicsi „Greatest Hits“, aga üht-teist ka Smilersilt ja kujutage ette, koguni üks klassikalise muusika kogumik. /---/ Teadsin, et Martin armastab väga klassikalist muusikat.

Olime neid plaate mõne korra minu pool kuulanud ja ma leidsin, et osa Mozarti või Beethoveni palu on täitsa okeid. Küllap pole mul tavapärase noore muusikamaitse, aga kuulan iga kell parema meelega midagi sellist, kui suvalise tibi või poistebändi jorutamist.“ (Priilinn 2007: 98) Tsitaat peegeldabki üldist suhtumist muusikasse, pisut õhkub sellest mässumeelsust ning vastandumist *mainstream*’ile, sest mina-tegelane kirjeldab, kuidas ta parema meelega kuulab klassikalist muusikat kui noortebändi loomingut. Antud teose kontekstis see sobib Martini ja Marja-Liisi karakteriga just sel põhjusel, et sündmustiku jooksul need tegelaskujud näitavadki end sellest küljest, et soovivad erineda ka muus kui muusikas.

2.2.3. „Surnud liblikad“

Võrreldes eelnevalt mainitud teostega, ei ole siinses romaanis erinevaid muusikastiile ja lemmikpalasid välja toodud. Kuna peategelastest õe ja venna, Pilleriini ja Mattiase korteris toimub ema igapäevase puudumise tõttu palju pidusid, siis mõningates stseenides mainib mina-tegelane, kuidas muusika kostub väga valjusti üle korteri. Lisaks koosolemistele kuulab mina-tegelane muusikat ajaviiteks, kuid lemmikstiili nimetatud ei ole. Vaid kahel korral on välja toodud laulude nimed – „Under the Bridge“ ja „Saaremaa valss“, millest esimest esitati kitarril ja teist lauldi. Mõlemad laulud ilmestasid situatsioone – inglisekeelne laul meenutas õele oma venda ja eestikeelne kõlas peosituatsioonis, kui poisid seda laulsid. „Oskar võttis kitarril, mille ta kaasa oli tirinud, ja mängis mulle ühte kurba viisi. See oli vist „Under the Bridge“, kui ma ei eksi. Oss ütles, et see olla Mattiase üks lemmiklugu ja ta olla proovinud seda talle õpetada kitarril mängima, aga Matu olevat kohutav õpilane olnud.“ (Raet 2010: 110) Tsitaat annab mõista, et muusika oli menukas meelelahutus, sest muidu ei võtaks Oskar pilli kaasa ega üritaks õpetada sõbrale tema lemmikpala, kuigi karakteri ning sündmustiku arengu vaatepunktist ei mängi see muusikaepisood kuigi suurt rolli.

2.2.4 „Suhkrust ja jahust“

Teoses kuulatakse küll muusikat, kuid ei tooda välja nimesid, lemmikesitajaid ega žanre. Üks peategelastest – alguses tagasihoidlik ja kartlik Johanna – ütles esimese klubikülastuse lõpus: „Ma ei teadnud, kas lahkumine on ikka hea mõte. Kas teises ööklubis oleks sama hea muusika kui siin?“ (Reinaus 2015: 30) Nii see kui ka mõned teised laused teoses osutuvad sagedasele klubikülastamisele – muusika on klubikultuuriga kaasaskäiv nähtus. Seda ei mainita igal hetkel, kuid teada on, et see pidutsemisega kaasneb.

Peale selle kuulatakse muusikat ajaveetmiseks: „Irma igaõhtune rituaal enne magamaminekut oli kuulata oma lemmikmuusikat ja vaadata fotosid“ (Reinaus 2015: 49). On ka kaudseid vihjeid: „„No selge siis,“ ütles Kärt, kuid ei liikunud paigast, vaid näperdas oma iPadi kõrvaklappe ja vaatas minust läbi, eikuhugi“ (Reinaus 2015: 89). Kirjelduses ei ole toodud välja otsest viidet muusikale, kuid kõrvaklapid ja nutitehnika viitavad sellele. Saab ka oletada, et Kärt kuulas muusikat kodu- või kooliteel – Johanna ja Kärt olid kokku põrganud garderoobis ning kõrvaklappide katsumine on jällegi viide peatsele muusikakuulamisele.

2.3 Hobid ja meelelahutus

2.3.1. „Makaagid ja majad“

Ka hobidest ja meelelahutusest räägitakse teoses palju – kindlasti on kõige suuremaks meelelahutusviisiks bänd, millest on ülevaade juba töö varasemas alaosas, kuid noortel on ka teisi huvisid. Käiakse jalgpallitrennis ja mängitakse võrkpalli. Meelelahutusena veedetakse aega sõpradega, samuti käiakse üksteisel külas.

Siinses teoses on populaarsed erinevad seltskonnamängud – nii tavalised kaardi- ja lauamängud kui ka aktiivsust eeldavad sünnipäevamängud, kus on vaja end liigutada. Kirjeldatakse ka mitme poisi ja tüdruku vahelist kohtingut, kus jalutatakse, käiakse kinos või restoranis söömas – samad tegevused, mis on populaarsed praegugi noorte hulgas. Need arendavad ja tugevdavad tegelastevahelisi suhteid – näiteks kohtingud süvendavad tundeid ja aitavad inimestel üksteist paremini mõista.

Kuigi tegemist on alaealistega, käiakse ka pidudel. Pidutsetakse kellegi kodus või muudel üritustel (nt bändide konkurss) ning mõned noortest külastavad isegi ööklubisid. Alkoholi tarbimist ning suitsetamist kaasneb kambatsemisega mõistagi palju ning kirjeldatud on järgmise päeva halba enesetunnet ning udust mälupilti: „Seega – bai-bai, Markus läheb koju ja keerab magama. Nädalavahetus oli kübeke käest ära. Juhtub. Sai tiba trimbatud ja õhtu lõpp kadus sujuvalt teadmatuse hõlma. Ärkas hommikul sõbra pool, suus karja päkapikkude poolt jäetud ballastmaitse ja vasarakesed ajukoorte vahel koledalt kõmisemas“ (Altmart 2009: 73–74).

Teoses on juttu ka narkootikumidest, mida üks bändiliige, Markus, tarbib. Täpsemalt kirjeldatakse olukorda, kus poiss ei ilmu proovi kohale ja teised lähevad teda koju otsima, leides eest kanepit tarvitanud sõbra. Autor seejärel kirjeldab, et selline meelelahutus on noorte seas levinud, kuid ülejäänud tegelased ei jaga Markuse mõtteid narkootikumidest ning leiavad, et neist tuleb eemale hoida. „Nagu kuulda, tšillis Markus täiega. Uksekellale ei vastatud. Kartmata ootamatuid kokkupõrkeid, tegi Vladi ülbe liigutuse ja astus uksest sisse. Teised kolm järgnesid suht umbusklikult. Marek jalutas trussades vastu, näol äraolev õnnis ilme. Sellega tema huvi külaliste vastu piirduski. Rökkides vajus ta elutoa diivanile, kus noorem vennas veel äraolevama moega naeratas. Totaalselt pilves. Isegi ilatriip mullitas Markuse suunurgast.“ (Altmart 2009: 56). Markuse piirideta suhtumine mõnuainetesse põhjustas sündmustiku arenedes kõige rohkem probleeme, tema tahe pidutseda rikkus teiste tööetikat ja bändiproove. Olgugi et ka teised väärtustasid aega sõprade ning enese jaoks, kuritarvitas Markus teiste usaldust tema vastu ja ei hoolinud bändist nii palju kui teised.

Ajaveetmiskohtadest on peale restoranide ja kino levinud ka kaubanduskeskus, kus sihitult aega parajaks tehakse. „Olari uitas sihitult kaubamajas. /---/ Paar mimmi istus kobaras koos pingil ja kihistas kõikehaarava lõbususega midagi omavahel itsitada.“ (Altmart 2009: 61) Samuti tuleb märkida ära bändi prooviruum, mis asub koolimajas – see on nende vaikne koht, mida tavaliselt keegi ei kontrolli. Lisaks proovidele kasutatakse seda veel mitmeks otstarbeks, näiteks põgenes Olari sinna probleemide eest emaga, Markus veetis seal aega enda tüdruksõbraga ning kogu bändikamp mängis seal ka hasartmänge, mis olid koolis keelatud. Selline omaette olemise koht on noorteromaanis nii reaalne pelgupaik kui ka sümbolne iseseisvumise kants –

mõlemad aspektid on aktuaalsed nii tegelaste kasvamise kui ka sündmustiku arengu seisukohalt.

Koduse meelelahutusena jutustab autor kahest tegelasest, kes armastavad lugeda nii proosat kui ka luuletusi, viimaseid ka kirjutada. Lemmikluuletajatest tuuakse välja näiteks Doris Kareva ja Contra.

2.3.2. „Maarjamäe kägu“

Siinses romaanis on treeningutest juttu tehtud vähe – pigem kirjutab Marja-Liis alles lõpus, et hea idee oleks trenni minna ja läbi selle soovitud eesmäärke saavutada. Teose jooksul ta väljendab rahulolematust enda kehaga mitmel korral, lahendusena näeb ta, et võiks koos Martiniga midagi uut proovida ning jõusaali kasutada.

Ajaveetmist on Marja kirjeldanud oma päevikus palju. Teose alguses saab lugeja teada, et talle meeldib käia jalutamas perekoera Tuksiga, lisaks sellele armastab tüdruk lugeda, ujuda ja kinos käia. Martin kirjeldab kirjas Marjale, et tema meelis-tegevusteks on maalimine ning nagu Marjalgi lugemine ja koeraga jalutamine. Ühest küljest on päeviku kirjutamine tema jaoks justkui kellegagi suhtlemine, kuid teisest küljest saab sedagi pidada ajaviiteks.

Võrreldes esimese teosega, on siinses noorteromaanis mainitud ka ajakirju ja telekanaleid. Ajakirjade konkreetseid nimesid pole nimetatud, kuid Marja vihjab, et mõnel juhul on tegemist naistele suunatud meedialektüüriga ning tema suhtumine neisse ei ole väga positiivne. Tüdruk toob oma lemmiktelekanalitest välja Animal Planeti – ta leiab, et huvitav on jälgida loomi ja nende elu.

Martin ja Marja veedavad koos aega väga mitmekülgsest – käiakse söömas, mere ääres jalutamas, kinos, näitustel. Lisaks meelelahutustele otsitakse tegevustes ka harivat iva. Kui Marja on üksi, siis kondab ta linnas, mängib tetrise või kirjutabki päevikut. Samas sõbrannadega vestlemisel on autor üldistanud nende jututeemasid ning toonud välja, et tüdrukud räägivad tihti kosmeetikast, riietest ja poistest, mis arvestades noorte vanust (17- ja 18-aastased) on kindlasti tavapärane.

Võrreldes paljude teiste noorteromaanidega, kus alkohol ning suitsetamine on populaarsed, kohtab siinses teoses mitmeid väärtushoiakulisi erinevusi. Nimelt, peategelane väldib purjus inimesi ja talle ei meeldi mõjuaineid tarbida. „Kui olime neliteist või viisteist, pidasime Marja juures pidžaamakad. Vanemaid polnud kodus ja seega saime vabalt tšillida. Maarja oli seks puhuks hankinud poest pudeli punast veini. ... Noh, ta tegi siis pudeli lahti ja valas kõigile. Meid oli kokku vist viis tüdrukut. Oli näha, et vein ei maitsenud eriti kellelegi peale Maarja enda. Samas ei tahtnud pirtsutama ka hakata ja nii me seda lüpsime. Ma ei suutnud poolt klaasitäitki juua, niivõrd hakkas see kraam vastu!“ (Priilinn 2007: 93). Siit võib näha juba varast eitavat suhtumist alkoholi, kuid see ei muutunud ka hilisemas eas, sest teosest saab lugeda ka neiu kaheksateistkümnenda sünnipäeva tähistamisest, mil laual oli pudel vahuveini.

Uurides Marja ja Martini meelelahutuslikke soove, annab see üldiselt mõista, et mõlemad on ambitsioonikad ja soovivad end arendada. Võrreldes teiste analüüsitud teostega, on siinses rohkem ennast harivaid tegevusi, nagu näituste külastamine. Olgugi et Marja ja Martin käivad ka kinos ning vastavad ajakirjas toodud testküsimustele, on nende väljendusviisist mõista ja tegudestki näha, et enese vaimne arendamine on oluline. Sündmustikus on tähelepanu pööratud tüdruku ja poisi vahelistele kohtingutele, see moodustab osa narratiivi mahust ja tegevusliinist, sest romaani põhiteemaks on ju esimese armastuse tärkamine.

2.3.3. „Surnud liblikad“

Siinses romaanis pakub noortele kõige rohkem meelelahutust pidutsemine. Kuigi mina-tegelane mainis ka muid tegevusi, olid koosviibimiste kirjeldused kõige intensiivsemad ja detailsemad. Peale selle mainiti kinos käimist, piljardi mängimist, rannas jalutamist, raamatute lugemist.

Peostseenid on teoses kirjeldatud groteskselt – mina-tegelane on tüdinenud lõputust alkoholi tarbimisest ning võõraste inimeste laviinist kodus. „Mõtlesin lõppevale suvele tagasi ja pidin tunnistama, et see oli kõige rajum suvi minu elus. Pärast ema äraolimist kasutasime oma vastleitud vabadust maksimaalselt – üksvahe ei näinud meie korter muud kui joomist ja läbu, okset, õllepurke ja viinapudeleid,

tühjakssöödud krõpsupakke, kirsitubaka kokkukärtsutatud pakke, mida iganes. Viimasel ajal olime pidudega tagasi tõmmanud – omapead elamises polnud enam midagi erakordset ja Mattias oli vahepeal täisealiseks saanud, mis võimaldas tal seaduslikult alkoholi osta, aga see polnud muidugi pooltki nii lõbus.“ (Raet 2010: 6) Siin kirjeldatakse lõputuid ja kurnavaid olenguid, millest 15-aastane tüdruk väsinud oli.

Teisal jälle: „Pidasin teda üheks Mattiase sõpradest ja nii ma mustasin Mattiast, palju sain – et ta ei teadvatki, missugune kaabakas Mattias tegelikult oli, et ta oli valelik ja omakasupüüdlik, et ta oli tüdrukuid vägistanud ja autosid varastanud ja nii edasi.“ (Raet 2010: 9) Tsitaat kirjeldab äärmusi, milleni meelelahutuslik ajaveetmine Mattiase viinud on ja mida ta teeb, selleks et lõbu tunda. Need rajud peod muutusid igavaks, kui poiss sai täisealiseks: kadus ärevus alkoholi ostmisel, valetamisel ja varastamisel. Sündmustiku arenedes ja Mattiase salapärasuse vähenedes saab lugeja aimu, et Mattiasel on tõsised psüühilised probleemid, millega ta üksi enam toime ei tule. Piirideta pidutsemisel on raamatus oma roll, mõistmaks Mattiase hõlbelist isiksust ja probleemset käitumist.

Teoses leidub veel muudki hobisid – peategelase üheks harrastuseks on joonistamine ning sellega kandideerib ta ka võistlustel. Lisaks on kõrvaltegelastel mitmed harivad hobid: Pilleriini klassiõde alustab bioloogiaringiga, mille presidendiks ta peagi valitakse. Tundub, et siin teoses kohtab kahte tüüpi noori: ühed, kes käivad õe ja venna korteris pidutsemas, ning teised, kes pühenduvad koolile ja enese üles-töötamisele. Sellega kaasneb ka mitmeid probleeme, sest viimaseid peetakse esimeste poolt nohikuteks. Mina-tegelase osalemine joonistamisvõistlusel on tema karakteri vaatepunktist midagi uut, sest üldiselt on ta hinded olnud halvad ja hobidega ta pigem ei tegelenud – ilmselt on tal raske tulla välja varasematest harjumustest ning ennast muuta.

2.3.4. „Suhkrust ja jahust“

Võib vist väita, et kõikidel tegelastel selles romaanis on erinevad huvid ja meelelahutuslikud tegevused: Mia ja Johanna käivad peamiselt pidutsemas, Irma loeb raamatuid, Robert veedab aega sõpradega.

Roberti kulutab kõige rohkem aega õpingutele, kuid selle kõrvalt leiab aega ka sõprade jaoks, näiteks mängitakse koos piljardit. Lisaks sõpradele saab nooruk kokku Johannaga, kellega käiakse kohtingutel või veedetakse aega Roberti kodus. Sündmuste arenedes eelistab noormees Johannale Irmat – nende ühiseks huviks on näiteks luuletuste lugemine ja kohvikus käimine, koos minnakse ka teatrisse etendust vaatama. Kui võrrelda tüdrukute suhteid Robertiga, siis võib öelda, et noorte valitud tegevused olid üldjoontes samad, kuid suhtumine neisse ettevõtmistesse oli ometi erinev. Robert soovib saavutada väga palju ja see paneb ka Johanna teesklema, et ka temal on sarnased huvid, kuid Irmaga on suhe loomulikum. Poisi hobide hulka kuulub ka sport: „Robert rääkis, et ta oli äsja käinud korvpalli noortekoondisega Soomes sõprustuuril, ja nüüd siis oli minu kord teada anda, milliseid ägedaid asju mina vabal ajal teen“ (Reinaus 2015: 82). Kaaslase vahetumise järel tuleb ehk paremini esile Roberti enda karakter, sest siis saab ta olla päriselt tema ise ja rääkida Irmaga teemadel, mida Johanna poleks mõistnud.

Irma veetis vaba aega üksi või koos emaga – sõpru tal loo alguses ei olnud, kuid hiljem tekkis suhe Robertiga, mida eelnevas lõigus on juba kirjeldatud. Tüdruk vaatas televiisorit, kasutas internetti ja mängis lauamänge. Üheks kindlaks tegevuseks oli vanalinnas kohviku külastamine ja seal luuletuste lugemine – mainitud on mitmeid luuletajaid, nagu Marie Under ja Ernst Enno. Kohvik on kogu sündmustiku vältel tähtsaks kohtumis- või suhteloomispaigaks, sest alguses käivad seal Johanna ja Robert, kuid hiljem Irma ja Robert – see on justkui nende suhte ja Irma muutumise alguskoht. Televiisori vaatamist on maininud ka Robert, kes ütles rootsi keele õpetajale: „Ma vaatan krimkasid rohkem telekast“ (Reinaus 2015: 42). Irma puhul seostus televisiooniga ka üks tema iidoleid: „Mihkel Kuljus oli noor, veidi üle kahekümnene näitleja, kes mängis ühes kodumaises seebis. /---/ Enesele märkamatult hakkas tüdruk ootama argipäevaõhtuti seda hetke, kui ta istub teleka ette ja kuuleb tuttavat algusmeloodiat“ (Reinaus 2015: 49).

Mial ja Johannal ei leidu aega mõistlikeks hobideks, sest nende huvid keerlevad meelelahutuse ümber. Olgugi et tegu on alaealistega, nauditakse täiskasvanutele mõeldud maailma – käiakse klubides ja kulutatakse suurtes kogustes raha. Johanna mõtteid ilmestab järgnev tsitaat: „Tegelikult ma lausa nautisin seda, et ma kannan ilusaid riideid ning ilusad ja rikkad kutid mind tahavad. Ma nautisin seksi. Ma nautisin elu.“ (Reinaus 2015: 72) See vihjab, et tüdruku elus oli prioriteediks raju

pidu alkoholiga, mitte õppimine ja enese arendamine. Seegi tõdemus ilmestab Johanna isiksust: kui alguses on ta rahul enda ja Mia kuritegelike ettevõtmistega, siis edaspidi, kui olukord muutub tumedamaks ja keerulisemaks, hakkab tüdruk alkoholi tarbima, et saaks tehtud teod unustada.

2.4. Keel ja suhtlemine

2.4.1. „Makaagid ja majad“

Slängi on noorteraamatule kohaselt Kerli Altmardi romaanis palju – kasutatakse nii vulgaarsusi kui ka ohtralt inglise ja vene keelt. Vulgaarsustest on populaarseim „kurat“, sõimusõnana „tibra“. Vene keeles on kasutusel samuti pigem sõimusõnad, kuid inglise keele puhul vahetatakse tavasõnad võõrkeelsete sõnade vastu, näiteks „depends“ (‘oleneb’) või „of course“ (‘muidugi’).

Enamasti suhtlevad noored näost näkku, kuid mõnes kohas tuuakse välja ka meedium, mille kaudu üksteisega ühendust võetakse, näiteks telefon: „Ometi oli Vladi oma messile kinnituse saanud, et puudu ei jää kedagi ega midagi.“ (Almart 2009: 55).

2.4.2. „Maarjamäe kägu“

Kuna tegemist on päevikuga, siis otsekõne kasutatakse teoses vähe, muuhulgas kirjeldatakse nii telefonivestlusi kui ka sõnumineerimist. Seda kasutatakse päeva jooksul korduvalt, näiteks peategelane mainib, kuidas talle meeldib õhtuti enne magama jäämist poiss-sõbrale kirjutada. Marja ja Martini suhe algab interneti vahendusel jututoast, see asjaolu kinnitab, kui tähtis meedium on noorte omavahelises suhtluses internet.

Üldiselt on saadetud meilid või sõnumid ning vähene otsekõne kirjutatud korrektse eesti keeles, kuid netikeelele omaselt kasutatakse erinevaid emotikone ja mitmekordset kirjavahemärki. Vulgaarset leksikat esineb väga vähe, nimetatud on selliseid sõnu nagu „lits“, „bitch“, „tibi“ jt. Lisaks on kasutatud värvikaid liialdavaid emotsioonisõnu, näiteks „megahea“.

2.4.3. „Surnud liblikad“

Kõikidest analüüsitud teostest on see kõige vulgaarsema keelekasutusega – noorte suust kõlavad sõnad, nagu „lits“, „pohhui“, „loll“, „siga“, „lipakas“, „kurat“, „värdjas“ jpt. Need on suunatud teineteise vastu sõimusõnadena, mis iseloomustavad tegelaste omavahelist suhtlust.

Kommunikatsiooni poolelt kasutatakse telefone, tähtsal kohal on ka arvutisuhtlus. Erinevalt teistest teostest on siinses kasutatud ka vanamoodsat paberkandjal kirja, mis on suisa arhailine suhtlemisviis tänapäeva noorte vaatepunktist. Nii jätavad paberteateid üksteisele õde ja vend ning ka vanaisa oli peategelasele jätnud kirja, mille tüdruk sai kätte pärast tema surma.

2.4.4. „Suhkrust ja jahust“

Suhtlemist kirjeldatakse teoses jututubade ning telefoni vahendusel. Telefonivestlusi esineb sageli, kuid telefoni välja lülitades eiratakse vanemaid – seda kasutatakse siis, kui endal on vaja suhelda: „„Miks su telefon väljas oli?““ jätkas isa. „Me pidime juba politseisse helistama.““ (Reinaus 2015: 47).

Teose sündmustikku aitavad edendada jututubade vestlused, sest vaid nii jõuavad tüdrukud kriminaalse tegevuskavani ja neile ootamatu lõpplahenduseni. Olgugi et jututubadest otsitakse vanemaid inimesi ning see jääb noortekultuurist kaugemale, annab teos mõista, et ka teised noored kasutavad internetti suhtlemiseks, kuigi konkreetseid vestlusi välja toodud pole, seega puudub ka netikeel.

Keeleliselt on laused üles ehitatud loogiliselt ja vaid vähesel määral leidub ebasündsaid sõnu. Üldiselt on nimetatud noorte keelpruugis tavapäraseimaid sõnu, mida leidis ka teistes teostes (nt „bitch“). Tegelased kasutavad vähesel määral ka ingliskeelseid tsitaatsõnu ja -väljendeid, nagu „cool“, „never say never“ ning hispaaniakeelset „voilà“.

2.5. Tarbimine

2.5.1. „Makaagid ja majad“

Noorte tarbimisharjumused ja sellest tulenevad erinevused joonistuvad tegelaste puhul selgelt välja. Mitmed poistest on pigem tagasihoidlikud ja ei väärtusta materiaalseid hüvesid, isegi põlgavad neid, kes üleliia sellele mõtlevad. Näiteks Olari arvamus kõlab nii: „Suvega teenitud raske raha sai kõik kooliriiete ja -asjade peale pandud. Järele ei jäänud õieti midagi. Vanamehest pole kippu ega kõppu kuulda olnud, et vähemalt temaltki pappi saada. Emalt aga... ah, mis temast...“ (Altmart 2009: 29)

Vastandlik suhtumine tuleb välja ka jageluses koolitoidu pärast, kus Janek väitis, et pakutav on ebanormaalne, mistõttu Olari kutsus teda ärahellitatud rikkurivõsuks. Selliseid situatsioone, kus noorte väärtushinnangud konflikti satuvad, on teose jooksul mitmeid.

Mõnel korral tuli ette olukordi, kus välimuse põhjal tehti kellegi kohta kaalukaid järeldusi. See juhtus näiteks Kristina ja Olari vahel, kus Olari mõtteid vahendati ka lugejale: „Kuigi hing ei andnud rahu, et Kristina oli kategooriast „beib“, sundis miski kiiks poissi oma tavapärast eelarvamust ületama liiga ilusate, hoolitsetud ja kallilt riietuvate tütarlaste suhtes.“ (Altmart 2009: 64) Lisaks sellele mõtiskles Olari: „Kristina ei ole üldse sedasorti naisterahvas, kes viskaks pilku ühele vaesele poolpüksata poeedile. Temasugused hindavad jõudu, ilu ja rikkust. Paraku ei võinud poiss ühegi taolise omadusega kiidelda.“ (Altmart 2009: 65) See tsitaat annab mõista, et materiaalsus on tegelaskujude jaoks oluline ja olgugi et Olari mitmes olukorras kutsus teisi korrale, tundis ta siiski, et vaesuse tõttu teda ei vaadata.

2.5.2. „Maarjamäe kägu“

Nagu bändipoiste romaanis, tuli ka selles teoses ette välimuse põhjal otsustamist. Nii näiteks kirjutas Martin oma kirjas Marjale: „Tahaksin, et minu tüdruk oleks armas, heatahtlik ja lihtne. Mitte mõni ülesmukitud ajudeta beib nagu suurem osa tänapäeva neiusid.“ (Priilinn 2007: 8) Sellist suhtumist kohtab Marja ja tema õe puhul samuti, sest õde kvalifitseerub Marja arvates Martini poolt kirjeldatud tibiks.

Kaks õde on vastandid peaaegu kõiges ning selle hulka kuulub ka materiaalsete asjade väärtustamine. Kuigi Marjale meeldivad ka ilusad riided ja muud asjad ning ta on õnnelik, kui saab sünnipäevaks kingitusi, erineb tema suhtumine siiski õe omast. Susanna küsib ilma süümepiinadeta vanematelt väga kallist jakki, kuid Marja ei pea sellist käitumist õigeks. Ta mõistab, et raha ei ole lõpmatult ja saab hakkama nädalase taskurahaga.

Mainitud oli ka seik, kui Martiniga tutvudes viimane küsis, kas Marja sooviks süüa, kuid neiu ei tahtnud ülikoolis õppiva ja poole kohaga töötava poisi raskelt teenitud raha kulutada, vastates seega „ei“: „Õigupoolest olin küll näljane küll, aga mulle ei meeldinud mõte, et ta peaks minu peale raha raiskama. Teadsin ju, et ta on üliõpilane ning töötab vaid poole kohaga“ (Priilinn 2007: 16). Marja mainib ka, et on käinud suviti tööl – ehk see teebki noorte suhtumise materiaalsesse hüvedesse erinevaks: üks teab, kui raskelt raha tuleb, ning teine pole tööga kokku puutunud.

2.5.3. „Surnud liblikad“

Tarbimiskultuuri ilminguid kohtab selles teoses tagasihoidlikult, kuid autor annab siiski mõista, kuidas noored rahasse suhtuvad. Pilleriin ja Mattias elavad juba teismeliseeas kahekesi korteris, ema ostab süüa ja annab lisaks sellele ka taskuraha, seega autor kirjeldab rahamuredest priid elu.

„Meil oli raha ja vabadust ja võib-olla polnud meie kodune elu kõige eeskujulikum, aga see oli ikkagi parem sellest, mis edasi juhtus.“ (Raet 2010: 20). Sellest tsitaadist võib järeldada, et tegelikult oli mina-tegelase jaoks kõige tähtsam koospüsiv pere, sest hiljem kolis ema koos väiksema vennaga mehe juurde ning kaks teismelist jäid üksi.

„Kühveldasin keskuses ostukäru kõiksugu mõeldavat kraami täis. Ema ei teinud katsetki mind takistada ega kutsunud üles säästlikult mõtlema – Kuldar teenis kuradima hästi ja tal oli helde süda. Või piinav südametunnistus. Minu jaoks polnud sel vahet – lõppresultaat oli nii või teisiti sama – sain asju, mida tahtsin. Polnud mingit põhjust võimalus kasutamata jätta, kui see teelette juhtus.“ (Raet 2010: 36)

Siinne tsitaat toob välja tüdruku teise käitumistahu – ta nagu maksaks emale suure kulutamisega kätte selle eest, et naine eluga jätkas.

2.5.4. „Suhkrust ja jahust“

Teoses on tarbimiskultuuri kirjeldatud rohkelt, olgugi, et tegu on alles noortega, käituvad nad nagu täiskasvanud. „Ma elasin paralleelselt kahte elu. Ühes neist olin ma Tallinna kesklinnakooli 10.a klassi õpilane, kellel polnud pealtnäha mingeid probleeme, kelle vanemad olid enam-vähem normaalsed ja kes oli just kohtunud oma unistuste poisiga. Teises elus oli mul kõik see, millest minuealised unistasid, kuid mida enamik neist ei julgenud või ei saanud. Ma kandsin ainult kalleid ja kvaliteetseid firmariideid, lõbutsesin koos rikaste noormeestega ööklubides, ja ma võisin endale lubada peaaegu kõike, mida ma parasjagu ihaldasin.“ (Reinaus 2015: 98-99)

Tsitaat annab mõista, milline oli Johanna suhtumine rahasse. Teose alguses pani teda imestama Mia ja tema isa ekstravagantne eluviis: „Mia toaga ühendatud garderoobis oli mustmiljon rõivaeset, üks ilusam ja trendikam kui teine. Ma tundsin end tuhkatriinuna, kui vaatasin oma täiesti tavalist musta miniseelikut ja meresinist liibuvat poolpikkade varrukatega pluusi.“ (Reinaus 2015: 27). Sündmustiku arenedes nautis neiu ületarbimist, naeruvääristades enda vanemaidki, kes sellise eluga kursis ei olnud.

Kui Johanna kohtus vanema mehega pargipingil, siis olid sisekõnena kirja pandud tema mõtted: „Ma vaatasin talle silma, noogutasin ja naeratasin. Kujutlesin vaimusilmas uut käekotti ja ägedaid teksaseid, nii et naeratus tuli tõenäoliselt adekvaatne välja.“ (Reinaus 2015: 64). Tsitaat annab mõista, kui kaugele oli tüdruk valmis minema raha pärast ning mida selleks tegema. Ilmselt on autor üritanud vihjata tänapäeval kasvavale liigtarbimise probleemile, kus väärtustatakse tihti materiaalseid asju, mitte vaimset rahulolu. Võrreldes teiste teostega, tuleb siinses raha tähtsus rohkem esile, kuid ka eelnevates noorteromaanides leidub tegelaskujusid, kes nii mõtlevad.

Kokkuvõte

Noortekultuur Eestis on muutunud eriti suurel määral käesoleval sajandil. Varem, 20. ajandi teisel poolel kui muu maailm arenes angloameerika kultuuri jälgedes, oli Eestis Nõukogude Liidu aeg, mis pärssis noortekultuuri aktiivset esiletõusu. Kui varem peeti subkultuure (nt hipiseid, punkareid) dominantkultuuri suhtes madalamaks nähtuseks, siis tänapäeval on suhtumine kõikvõimalikesse noortekultuuri kihistustesse ja ilmingutesse muutunud.

Noortekultuur hõlmab mitmesuguseid nähtusi, mis on suunatud või seotud noortega kas kaudselt või otseselt. Need võivad olla traditsiooniliste kanalite kaudu vahendatud (nt noortekirjandus, noortemuusika, noortemeedia), kuid ka noorte initsiatiivil endi hulgas arendatud ettevõtmised (nt omaalgatuslikud harrastused). Siinses töös refereeritud autorid on pidanud noortekultuuri puhul tähtsaks erinevaid aspekte, kuid töö seisukohalt on analüüsi aluseks valitud muusika, meelelahutus ja hobiaid, keel ja kommunikatsioon ning tarbimiskultuur. Sealjuures tuleb kommunikatsiooni üheks alanähtuseks pidada ka sotsiaalmeediat, mille kasutus viimase kümnendi jooksul kiiresti elavnenud.

Nii nagu noortekultuuri, on ka noortekirjanduse mõiste meie kultuuriruumis võrdlemisi uus ning ei ole alati üheselt mõistetav. Noortekirjanduse hulka kuuluvad peamiselt teismelistele adresseeritud teosed ning sellel on mitmeid temaatiks eripärast tulenevaid alajaotusi, näiteks krimi-, narko-, vägivalda-, haigus-, armastus- ja (para)õudusnarratiiv. Veel on noortekirjanduse puhul eristatud poiste- ja tüdrukutejutte ning palju on kirjutatud teoseid, kus autoriks on samuti noor (nn noorkirjandus).

Viimase sajandi noortekirjandus on hüppeliselt kasvanud, kuid kvantiteediga ei ole ilmingimata kaasnenud kunstilist kvaliteeti. Plahvatusle aitas kaasa näiteks erinevate käsikirjavõistluste korraldamine, millest tähtsamaks saab pidada Eesti Lastekirjanduse Keskuse ja kirjastuse Tänapäev noorsooromaanide võistlust. Veel on märkimisväärne tõuge olnud välisautorite tõlgete rohkuses.

Reeli Reinausi „Suhkrust ja jahust“, Mai Raeti „Surnud liblikad“, Ketlin Priilinna „Maarjamäe kägu“ ning Kerli Altmardi „Makaagid ja majad“ analüüsil keskenduti muusikale, meelelahutusele ja hobidele, keelele ja kommunikatsioonile ning

tarbimiskultuurile. Kõig nelisjas teoses olid need kategooriad olemas, mõnes vähem mõnes rohkem.

Muusikale osutavaid asjaolusid esines mõnevõrra vähem kui teisi, kuid kaudsete vihjete ja otseste repliikide põhjal saab teha järelduse, et muusika on noorte elus mitmel viisil keskel kohal. Noored on huvitatud tänapäeva popmuusikast, puutuvad muusikaga kokku kas ise bändi tehes või pidusid külastades. Kui tavapärast kuulatakse nn põhivoolu popmuusikat, siis teoses „Maarjamäe kägu“ kuulasid peategelane ja tema poiss-sõber muusikat, mis ei ole noorte hulgas väga populaarne. Nii või teisiti, muusika oli raamatunoorde jaoks üks viis astuda vastu igapäevasele ja igavale ning olla ise erilisem.

Hobide ja meelelahutuse põhjal saab üldistada, et kõigis teostes on noortel oma erilised huvid, mis nende käitumist selgitavad ja mida nad meelelahutuseks naudivad. Kui jaotada kaheks, saab öelda, et osade puhul on tegu ennast harida soovivate noortega, kuid teised põletavad elu ja on n-ö mässumeelsed. Kui uurida tegelasi lähevalt, saab aru, et nende käitumise (valikute) taga on mingid sügavamad põhjused ja pidutsemisega üritatakse end välja elada või eirata tõelisi probleeme. Eneseteostusel on tähtis osa noorte igapäevaelus, seepärast on kõigis neljas noorte-romaanis hobidest ja meelelahutusest juttu kõige rohkem.

Keeleliselt on teosed küllaltki kirjakeelsed, ei ole palju vulgaarsusi ning noortele iseloomulikku slängi. Võrdlemisi palju esineb tavapärast vandumist, näiteks teoses „Makaagid ja majad“ kasutatakse sõna „tibla“, sest üks tegelastest on vene rahvusest. Selle alajärgi alla saab vaadelda ka sotsiaalmeedia rolli noorte elus: siingi võib öelda, et nutitelefonide kasutamine on kõigi raamatunoorde elus tavapärane toiming.

Tarbimiskultuuri elemendid on teoseti erinevad, kuid kõigis romaanides on mingil kujul väljendatud suhtumisest rahasse ja materiaalsesse asjadesse. Kõikides teosetes peale Ketlin Priilinna „Maarjamäe käo“ suhtuvad noored rahasse üleolevalt ja pillavalt, mistõttu endale antud võimalusi kiputakse pigem kuritarvitama, kuid nimetatud raamatus oli peategelane materiaalsete hüvedega ümberkäimisel mõistlik.

Noortekultuuriga seonduv mõjutas kõikides romaanides tegelaste käitumist ning nende identiteeti üldisemalt. Ilma tänapäeva noortekultuuri taustata ei oleks need teosed sellised, nagu nad hetkel lugejatele paistavad.

Kirjandus

- Allaste, Airi-Alina** 2011. Subkultuur või kultuur? – Sirp, 13. oktoober
<http://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/subkultuur-voi-kultuur/> (vaadatud 15.02.2018).
- Allaste, Airi-Alina** (toim) 2013. Subkultuurid: elustiilide uurimused. Tallinn: TLÜ Kirjastus.
- Altmart, Kerli** 2009. Makaagid ja majad. Tallinn: Tänapäev.
- ELK 2018** = Eesti Lastekirjanduse Keskus. <http://www.elk.ee/?p=28927> (vaadatud 27.05.2018).
- ELNK 2014.** = Eesti laste- ja noortekirjandus 1991–2012. Toim A. Kehman, Ü. Väljataga, J. Palm. Tallinn: Eesti Lastekirjanduse Keskus.
- Kaalep, Heiki-Jaan** 2017. Netikeele kirjakeelestumine. – Sirp, 15. detsember
<http://www.sirp.ee/s1-artiklid/varamu/netikeele-kirjakeelestumine/> (vaadatud 26.05.2018)
- Kruus, Priit** 2013. Nooruse valuuta. Noorkirjanik ja rühmitus nullindatel. – Methis. Studia humaniora Estonica, nr 11, lk 48–63.
<https://ojs.utlib.ee/index.php/methis/article/viewFile/1001/971> (vaadatud 14.04.2018)
- Künnapas, Kristi** 2007. Noorte meediatarbimise aktiivsuse seosed elustiili, sotsiaalsete hoiakute ja poliitilise aktiivsusega. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, sotsiaalteaduskond.
- Larm, Pille-Riin** 2018. Põnev igavus. Priit Kruus noorkirjanikest. – ERR, 20.01
<https://kultuur.err.ee/655299/ponev-igavus-priit-kruus-noorkirjanikest> (vaadatud 22.05.2018)
- LKS** 2006. R. Krusten, K. Kumberg, M. Mürsepp, M. Niitra, H. Ojala, J. Palm, M. Reidolv, A. Tarrend. Lastekirjanduse sõnastik. Toim J. Palm, Ü. Väljataga. Tallinn: Eesti Lastekirjanduse Tarbekeskus.
<http://www.digar.ee/viewer/et/nlib-digar:226816/120680/page/136>
- Mattheus, Ave** 2010. Noor(te)kirjandus plahvatus. – Looming, nr 9, lk 102–118.
<http://www.digar.ee/viewer/et/nlib-digar:118450/17421/page/109>

Mattheus, Ave 2014. Noortekirjandus. – Eesti laste- ja noortekirjandus 1991–2012. Toim A. Kehman, Ü. Väljataga, J. Palm. Tallinn: Eesti Lastekirjanduse Keskus, lk 127–163.

Mattheus, Ave 2016. Noortekirjandus tuli, nägi ja võitis. – Õpetajate Leht, nr 4. <http://opleht.ee/2016/04/noortekirjandus-tuli-nagi-ja-voitis/> (vaadatud 01.03.2018).

Ojala, Hille 2005. Noortekirjanduse mõistest ja spetsiifikast. – Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse toimetised 2. Toim J. Palm, Ü. Väljataga, L. Olszak, A. Kehman. Tallinn: Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus. <http://www.digar.ee/arhiiv/et/raamatud/57597>

Org, Andrus 2011. Plahvatus nullpunktis ehk Nullindate eesti noorteromaan. – Haridus, nr 2, lk 5–8.

Org, Andrus 2017. Eesti ulmekirjanduse žanrid ja nende poeetika. Dissertationes Litterarum et contemplationis comparativae universitatis tartuensis, nr 16. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Priilinn, Ketlin 2007. Maarjamäe kägu. Tallinn: Tänapäev.

Raet, Mai 2010. Surnud liblikad. Tallinn: Tänapäev.

Reinaus, Reeli 2012. Üleloomulikust tänapäeva lastekirjanduses. – Ettekanne algupärase lastekirjanduse päeval. Tartu, 12. aprill.

https://www.luts.ee/noorteleht/ettekanded/2012.Uleloomulikust_tanapaeva_noortekirjanduses.Reeli_Reinaus.pdf (vaadatud 15.04.2018).

Reinaus, Reeli 2015. Suhkrust ja jahust. Tallinn: Tänapäev.

Uusjärv, Sasha 2009. Seks, sarkasm ja suured muutused: viimaste aastate suunad noorte fantaasiakirjanduses. – Varraku raamatublogi. <http://blog.varrak.ee/?p=1576> (vaadatud 15.04.2018).

Valdmann, Hanno 2009. Priidu Beier: olen teinud elus ränki vigu. – Lõunaleht, 7. juuli. <http://www.lounaleht.ee/index.php?page=1&id=2055> (vaadatud 22.05.2018).

Summary

The aim of the bachelor thesis is to understand youth culture by analysing four different books. In order to examine this phenomenon, the connection is drawn between the youth culture and characters and stories.

In Estonia, youth culture has not been significantly on the agenda. Therefore, the purpose of the thesis is to offer a new perspective to previous studies.

Youth culture combines preferences of teenagers, such as activities, music, literature and games. Those factors can be considered as an important parts of psychological development of young people.

Youth culture in Estonia is rather a new phenomenon – freedom on speech and democracy in general were pressured by the Soviet occupation for nearly half a century. Since the reindpendence, youth literature has become widely available. Also, the number of writers has increased rapidly since then.

In the first paragraph of current thesis, theoretical material about Estonian youth culture, literature and historical background is presented.

In the second paragraph, a four Estonian youth literature books are analysed – Reeli Reinaus's „Suhkrust ja jahust“, Mai Raet's „Surnud liblikad“, Ketlin Priilinn's „Maarjamäe kägu“ and Kerli Altmart's „Makaagid ja majad“. Books are analysed through the four aspects of youth culture, which are music, hobbies and entertainment, language and communication and consumption.

Finally, based on research, one can say that without youth culture aspects not regarding only those analysed in this thesis, but all, books would be as they are now because they are very important to the storyline and describing characters.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Maris Pukk
(sünnikuupäev: 27.07.1996)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Noortekultuuri ilmingud selle sajandi noorteromaanides“.

mille juhendaja on Andrus Org,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
  3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

28.05.2018
